

ТЕСТ ЛЕМОНА ДЛЯ КЛАУЗУЛИ ПРО ЗАБОРОНУ КОНГРЕСУ ВИДАВАТИ ЗАКОНИ, ЩО ВСТАНОВЛЮЮТЬ ДЕРЖАВНУ РЕЛІГІЮ

Якщо закон не є дискримінаційним, Верховний Суд постановив, що суд має застосовувати тристоронню перевірку, сформульовану у справі *Lemon v. Kurtzman*.

LEMON V. KURTZMAN

403 U.S. 602 (1971)

Голова Верховного Суду Бургер оголосив рішення Суду.

Ці дві апеляційні справи порушують питання щодо положень про надання державної допомоги початковим і середнім церковним школам у штатах Пенсільванія та Род-Айленд. Пенсільванія прийняла передбачену законодавством програму, яка надає фінансову підтримку недержавним початковим і середнім школам шляхом відшкодування витрат на зарплати вчителів, придбання підручників і навчальних матеріалів з відповідних предметів нерелігійного спрямування. Род-Айленд прийняв законодавчий акт, за яким штат платить безпосередньо вчителям у початкових недержавних школах додаткову суму у розмірі 15 % від їх річної заробітної плати. За умовами обох законодавчих актів державна допомога надавалася церковним навчальним закладам. Ми вважаємо, що обидва законодавчі акти є неконституційними.

Формулювання положень про свободу віросповідання у Першій Поправці в кращому випадку є непрозорим, особливо в порівнянні з іншими частинами Поправки. Її автори не просто заборонили встановлення державної церкви або запровадження державної релігії, сферу, яку, як показує історія, вони вважали надзвичайно важливою і такою, що загрожує значними небезпеками. Замість цього вони постановили, що не повинно бути «жодного закону, що встановлював би релігію». Закон може бути таким, що «поважає» заборонену мету, і водночас — далеким від її повної реалізації. Закон, «що поважає» заборонену мету, тобто встановлення релігії, не завжди легко ідентифікувати як такий, що порушує ці пункти. Такий закон може не встановлювати державну релігію, але водночас, виражаючи «повагу» до релігії, може виявитися кроком, який здатен призвести до такого нав'язування і, отже, порушити положення Першої Поправки.

За умови відсутності чітко встановлених конституційних заборон, ми повинні окреслити межу з посиланням на три головних недоліки, від яких була покликана захищати клаузула про заборону Конгресу видавати закони, що встановлюють державну релігію: «Спонсорство, фінансова підтримка та активна участь очільника держави у релігійній діяльності».

Будь-який аналіз у цій сфері повинен починатися з розгляду сукупних критеріїв, розроблених судом протягом багатьох років. Три такі тести можна взяти з наших справ. По-перше, законодавчий акт повинен мати світську законодавчу мету, по-друге, його основна або первинна дія повинна бути такою, щоб він не

надавав переваги та не придушував релігію; і, нарешті, закон не повинен сприяти «надмірному переплетенню урядових справ із релігією».

Дослідження законодавчих цілей законів штатів Пенсільванія і Род-Айленд не дає жодних підстав для висновку, що законодавець мав на меті просування релігії. Навпаки, самі законодавчі акти чітко вказують, що вони призначені для підвищення якості світської освіти в усіх школах, які підпадають під законодавчі норми щодо обов'язкового відвідування. Немає підстав вважати, що законодавчі органи мали на увазі щось окрім цього. [Однак] ми доходимо висновку, що кумулятивний ефект від усього спектру відносин, що випливають із законодавчого акту в кожному штаті, передбачає надмірне ув'язування урядових справ з релігією. Для того щоб визначити, чи втягнення уряду у релігійні справи є надмірним, ми повинні вивчити характер і цілі інститутів, що отримують від цього користь, характер допомоги, яку надає держава, і відносини між урядом і релігійною верхівкою, що складаються в результаті. Суддя Харлан повторив класичне попередження, що стосується «програм, природа яких тяжіє до втручання держави в релігійні питання». Тут ми бачимо, що обидва законодавчі акти сприяють неприпустимому рівню такого втручання.